

Prima la musica, poi le parole

K vrcholným událostem 63. ročníku MHF Pražské jaro patřil koncert jedné z největších operních hvězd současnosti, sopranistky Edity Gruberové. Do Dvořákovy síně Rudolfiny se vrátila po dvou letech, aby v doprovodu Symfonického orchestru Českého rozhlasu s dirigentem Friedrichem Haiderem přednesla árie z děl Mozarta, Belliniho a Donizettiho. Publikum ji zahrnulo bouřlivými ovacemi, kritici zřídka slýchanými superlativy. Slavná umělkyně projevila stoprocentní profesionalitu nejen na pódiu, ale i v zákulisí: jediný z desítek žadatelů o autogram neodešel s prázdnou! Zcela jinak tomu bylo s informacemi určenými novinářům – rozhovory uděluje zpěvačka výjimečně. Náš štáb měl ovšem štěstí... Následující povídání vzniklo při natáčení pořadu České televize Edita Gruberová v Praze.

Kdy padlo rozhodnutí, že se budete věnovat studiu zpěvu?

Vlastně už v 1. třídě řekla paní učitelka mé matce: „Mamička, Vaša céra musí byť speváčkou“. U nás doma se umění nepěstovalo, nebyli jsme nijak hudebně vzdělaná rodina. Nicméně hlas jsem zdědila po mamince a zpívala jsem bez ustání: sama, ve sboru, při konfirmační výchově v kostele. Když se pan farář snažil vzbudit můj zájem o operu, reagovala jsem slovy „a dá se z toho vůbec žít?“. I když jsem o té profesi neměla ponětí, na konzervatoř jsem nakonec nastoupila. Jak vidíte, velkou zásluhu na tom měli lidé, kteří mě takříkajíc postrčili kupředu. Něco takového člověk potřebuje.

Které osobnosti z hudebního života pro Vás byly vzácnými rádci, přáteli a třeba i dalšími „hybateli“?

Tak především moje paní profesorka, Mária Medvecká, která už někdy ve druhém ročníku prohlásila, ty budeš koloraturní soprán, jaký Bratislava ještě nepoznala. Vůbec jsem nechápala, co tím myslí. Po absolutoriu na konzervatoři se dostavil další zásadní impuls. Melánia Kušnierová, která tehdy působila ve vedení Slovenské filharmonie, se zasadila o mé předzpívání ve Vídeňské státní opeře. Napsala tam dopis, já jsem dostala termín, zazpívala a zvítězila. Tedy, dali mi smlouvu.

Začátky asi nebyly jednoduché...

...takový malý boj. Víte, časy se opravdu změnily. Dnes někdo pěkně zazpívá pár frází a hned je z něj super star. Tehdy to tak nebylo, alespoň se mnou ne. Musela jsem tvrdě dříť nějakých šest sedm let, než jsem vypracovala svoji Zerbinettu natolik, že jsem s ní prorazila do světa. Ale s jednou věcí se vám musím pochlubit – od samého počátku mě Rakušané nazývali „naše Edita Gruberová z Bratislavy“.

Na které dirigenty vzpomínáte s největším vděkem?

O průlom v mé kariéře se zasadil Dr. Karl Böhm. Když jsem mu přišla předzpívat v samotném počátku práce na inscenaci Ariadna na Naxu, tlouklo mi srdce a třásla se mi kolena. On za mnou poté přišel na jeviště a řekl: „Mein Kind, wir machen das zusammen“, děťátko moje, budeme to dělat spolu. Bylo to moje štěstí, šance, kterou jsem proměnila. Na zkouškách jsem panu dirigentovi vycházela maximálně vstříc a odměnou mi byl velký úspěch. Inscenace Ariadny mě proslavila. Traviatu jsem dělala s Carlosem Kleiberem, to byla též moje životní touha, s takovým géniem... Mozarta jsem si krásně vypracovala s Nikolausem Harnoncourtem. I to byla fantastická příležitost, protože jsem poznala jinou interpretaci, jiný přístup k Mozartovi. Později jsem ho uplatňovala i při práci s dalšími dirigenty.

Máte možnost vybírat si spolupracovníky z řad režisérů?

To tedy opravdu ne, bohužel, režiséři si vybírají zpěváky, taková je dnešní móda. Navíc mám dojem, že jejich volbu určuje barva očí, barva vlasů, postava, méně už kvalita zpěvu. Nedávno jsem byla při mezinárodní produkci svědkem případu, kdy vypověděli špičkovou umělkyni, protože svými tělesnými proporcemi neodpovídala představám režiséra. To považuji za naprostý skandál! A intendanty tomu všemu přihlížejí, nechávají vládnout režiséry, což pokládám za absolutně nepřijatelné, protože jsme v hudebním oboru a prvotní by měl být dirigent. Ten by měl určovat obsazení, výhradně podle pěveckých schopností.

To je důvod, proč od jisté doby upřednostňujete koncertní provedení operních děl?

Přesně tak. Jednoho dne jsem si řekla, že celá ta komická hra režisér – zpěváci se nadále obejde bez mé přítomnosti. Mám jiné priority! Jde mi o hloubku muziky, baví mě „luštit“ bel canto, snažím se vyloupnout z té ořechové skořápky maximum krásné hudby. Proto jsem se rozhodla prezentovat svůj výběr oper v koncertantní podobě. Šlo o experiment, se kterým jsem začala ve Vídni asi před sedmnácti lety - a hle, publikum přišlo, dva koncerty byly vyprodané a já jsem si znovu potvrdila, že na prvním místě je hudba! Prima la musica, poi le parole.

Není Vám smutno po herectví?

Faktem je, že hraji ráda, baví mě ztvárňovat různé postavy. Ale mám několik neblahých zkušeností, kdy režisér dílo tak překroutil a vystavěl „proti hudbě“, že mě to přímo

uráželo, a tak jsem toho raději nechala. Režiséři tohoto typu by se měli zabývat jen činohrami! Anebo by si měli nechat napsat moderní opery, ve kterých se mohou vyžít. Ale v dílech, která máme od géniů jako jsou Bellini, Donizetti, Rossini i Verdi, by se měli koncentrovat hlavně na hudbu. Pokud jde o mě, nevybírám si sice režiséry, za tak významnou se nepovažuji, ale jedno si dovolit mohu: rozhodnout se, že s tím nebo oním panem režisérem, prosím, raději ne...

Jak se na koncert připravujete?

Árie mám v malíčku už léta, zbývá mi jediné: koncentrovat se na to vnitřní, co přijde z duše, z hloubky srdce nebo, jak to nejlépe vyjádřit, vlastně z břicha. Soustředím se na vnitřní bod, který mi potom umožní spontánně reagovat, vnímat a odevzdávat něco vyššího... Když zazní hudba, když začne hrát orchestr, když se vyvine atmosféra, pak se ocitnu mimo zemi. Mám ohromné štěstí, že patřím k vyvoleným, které hudba dokáže unést do jiných sfér.

Letos si připomínáte 40 let své kariéry, dokázala byste ji charakterizovat několika málo slovy?

Slovo „kariéra“ nepoužívám. Pro mě je to 40 let povolání, „povolání“ zabývat se hudbou. Úžasný dar. Hodně mi pomohl i v těžkých chvílích života. 40 let – jako by to všechno začalo včera. O to víc jsem vděčná, že se nemusím stydět za jediný svůj tón. Právě naopak, je mi dovoleno se v hudbě takříkajíc vyžívat, těšit se svým vlastním zpěvem, protože díky dobré technice nemám sebemenší problém. Teď doufám, že v takové kondici prožiji ještě alespoň deset let.

Kdy jste pochopila, že si musíte striktně hlídat svůj obor?

V mé profesi je hlas sice nezbytným základem, ale sám o sobě nestačí. Nesmím opomíjet ani další nutné součásti – disciplínu, píli, vytrvalost, kondici a v neposlední řadě zdravý rozum, schopnost rozeznat, co hlasivky zvládnou. Když zpěvák překročí hranice oboru, hrozí mu, že ztroskotá. Já naslouchám hlasu svých hlasivek. A považuji to rovněž za veliký dar.

Učíte – a pokud ano, jak si vybíráte své žáky?

V podstatě neučím, nemám na to kapacitu. Ale nedávno jsem udělala výjimku, protože se na mě postupně obrátily čtyři profesionální zpěvačky s prosbou, zda by mi mohly předzpívat. Vyslechla jsem si je a samozřejmě už při prvním tónu, při prvním nádechu

jsem rozpoznala, zda si počínají technicky správně. Řekla jsem jim, kde a proč dělají chyby, a ony mě dlouze přemlouvaly, abych je vyučovala. Nakonec jsem svolila, ostatně mohla by to pro mě být nová životní zkušenost. Aspoň zjistím, zda jsem jako pěvkyně, která ovládá techniku, schopná pomoci druhým s jejich chybami a špatnými návyky.

Máte mezi operními zpěváky opravdové přátele?

Myslím, že život nás, operních umělců, kteří cestují z města do města a domů se vracejí jen proto, aby přebalili kufry, neumožňuje pěstovat nějaká trvalá přátelství.

A jak se Vám daří skloubit náročný profesní život s rodinným?

Pochopitelně je to náročné. Moje děti musely přinést mnoho obětí – vždyť mnohdy jsem se kupříkladu učila Schubertovy písně nebo novou roli místo toho, abych se jimi zabývala. Ale nikdy mě ani na vteřinu nenapadlo dát je do nějakého internátu.

Jsou Vaše dcery políbeny múzami?

Ta mladší ano. Působí jako asistentka režie v Innsbrucku. Dělala tam už i malou vlastní režii a choreografii. Jako teenager se věnovala tanci, později studovala hudební a divadelní vědu. Teď zrovna připravuje operu na komorním festivalu ve Vorarlbersku.

Co ráda děláte, když nezpíváte?

V Curychu, na břehu jezera, mám celkem pěkný dům a u něj úžasnou zahradu. Je tak rozlehlá, že si sice občas musím zavolat na pomoc zahradníka, ale většinou se o ni starám sama.

Jak si vychutnáte pobyt v Praze?

Praha je naprosto úžasné město, jeden velký skvost. Nejraději bych těch pár dní prožila jako turistka, ale to samozřejmě nejde, protože i prohlížení památek, muzeí a galerií bere sílu. Tak aspoň malinkou procházku, tu si určitě dopřeji.

Mohu se Vás závěrem zeptat, jaký máte vztah k novinářům?

Bývaly doby, kdy jsem si nad kritikami lámala hlavu. Člověk je přece od přírody tvor ješitný, touží být milován a oblíben! A my, co stojíme na jevišti, chceme sklízet pozitivní

ohlas. Konstruktivní kritiku beru, ale co s tou zlomyslnou, neprofesionální?! Naštěstí mám už tolik zkušeností, že je umím rozlišit. Někteří recenzenti by si opravdu měli najít jinou profesi a neurážet lidi. Je s podivem, jaká moc jim byla dána. Vždyť smějí beztrestně škodit umělcům, vyslovovat životzničující soudy, které bolí. Ale dnes si z takových věcí nic nedělám, protože já jsem sama sobě nejlepší kritičkou.

POCITY PO KONCERTĚ

Jaký mám pocit – no úžasný, jako bych spadla z nebe! Anebo se spíš vznáším?! Měli jsme úžasné, fantastické publikum, a ta radost se samozřejmě vzájemně přenáší. Dávat a brát – to jsou nádherné životní zážitky, opojné jako droga. Na ty budu určitě vzpomínat až do posledního dechu.

Každý koncert je jako maturita. Publikum-komise velmi přísně sleduje jednotlivé tóny, fráze a nádechy. Takový večer je velká výzva a úkol. Sama jsem si stanovila výši laťky a té musím opětovně dosáhnout, nebo ještě lépe, přeskočit ji! Publikum očekává divy a já se je snažím vykouzlit, seč mi síly a schopnosti stačí.